

D'una aula a un espai generador de benestar i aprenentatge. Relat d'un procés de millora.

Anna Salvans Casas¹
Escola Barnola, Avinyó

Resum

Aquest article té com a objectiu reflectir el procés de millora d'una aula d'infantil com a prova pilot per a veure quin impacte té l'espai envers el comportament, el benestar i els aprenentatges dels infants més petits i, alhora, per adaptar-lo a les noves metodologies de treball que s'estan implementant a l'escola (ambients d'aprenentatge, racons i projectes).

L'article s'estructura en les cinc fases de desenvolupament d'un pla de millora dissenyades per Lago, Onrubia i Huguet et al. (2012) i parteix de la necessitat del centre de la millora dels espais per a convertir-los en ambients d'aprenentatge.

L'article descriu el procés viscut per un equip de mestres que a partir de la lectura i l'anàlisi de la recerca i la documentació dels experts en la matèria, es replanteja no només els espais escolars, sinó també la mirada vers els infants i les seves necessitats

Paraules clau: ambient d'aprenentatge; educació infantil; espai escolar; organització espai; pla de millora.

Abstract

This article aims at reflecting upon the process of an improvement plan of classroom in preschool education as a trial to analyse the impact of the space on children's behaviour, their well-being, and their learning too. Another objective is to adapt this plan to the new methodologies as a way of learning by the projects methods and corners.

The article is structured in the five phases of development of an improvement plan designed by Lago, Onrubia and Huguet et al. (2012) due to the need of the school to improve the spaces to turn them into learning environments.

The article describes the process of a team of teachers that, based on the reading and analysis of the research and documentation of experts in the field, reconsiders not only school spaces but also the look towards children and their needs.

Key words: learning environment, childhood education, school space; space organization; improvement plan.

¹ Diplomada en magisteri d'Educació Primària (UAB, 2006). Estudiant del Màster en la Millora de l'Ensenyament de l'Educació Infantil i Primària (interuniversitari UVic- UCC, UOC, 2017-2019). Mestre de l'escola Barnola d'Avinyó des del 2011 i membre de l'equip directiu d'aquesta des del 2016. asalvan3@xtec.cat

Introducció

Quan entrem per primera vegada a casa d'algú podem descobrir moltes facetes de la seva personalitat i del seu estil de vida, només observant com és el lloc en el qual viu, l'estil de mobles, la decoració, els llibres, els quadres i les fotografies, els petits detalls,... ens diuen molt d'una persona: com és, què li agrada, com viu. A través de tot això i de la funcionalitat dels elements dels quals s'envolta podem intuir la seva sensibilitat estètica y la seva manera de concebre la vida. L'ambient parla per si mateix.

Tot això es pot aplicar també a l'ambient escolar. Quan entrem en un centre educatiu, les parets, el mobiliari, la seva distribució, els espais morts, la decoració,... tot ens parla de quin tipus d'activitats es realitzen, de com és la comunicació entre els alumnes dels diferents grups, dels interessos dels alumnes i dels mestres,... l'espai, reflecteix clarament el model d'escola que som.

Així doncs, és important tenir cura dels espais de l'escola, i no entendre'ls simplement com a llocs físics, és a dir, espais per a fer-hi activitats, caracteritzats pels objectes, els materials, el mobiliari i la seva decoració, sinó entendre l'espai com a un conjunt entre l'espai físic i les relacions que s'estableixen en ell, entenent l'espai escolar com a un lloc viu. El professor Enrico Battini (1982) deia que és necessari entendre l'espai com un espai de vida, en el qual la vida es succeeix i es desenvolupa: és un conjunt complet.

L'espai, un reflex de la vida a l'escola

Per tant, repensar i crear uns espais educatius amables i coherents amb l'educació passa per la indiscutible tasca de reflexió i construcció d'imatges coherents de la infància, l'escola i l'espai desitjat. Cal que l'espai educatiu estigui d'acord amb les mirades, la cultura d'infància i la visió d'escola.

Els espais no són neutres, cal entendre els espais com a font de benestar i com a generador d'aprenentatges.

Diversos autors defensen que la disposició de l'espai influeix en les persones que l'habiten. Torelli i Durrett (1996) exposen que els infants que habiten en espais educatius que tenen un disseny no gaire acurat es mostren més inquiets i la qualitat del jocs es veu afectada.

Un espai ben dissenyat acull les necessitats dels nens i les nenes que l'habiten, unes necessitats que passen pel joc i la necessitat d'explorar amb llibertat i des de la curiositat.

La distribució dels espais dins de l'aula reflecteix la filosofia i el model pedagògic del centre i se'n fa ressò, l'espai és com un reflex de la vida a l'escola.

Els espais han d'estar ben pensats per tal d'encabir les necessitats dels infants i facilitar la intervenció de l'adult. Montessori (1915) entenia que l'espai ha de ser ben estructurat, ordenat, atractiu i motivador i, en aquest sentit, cuidava fins a l'últim detall el mobiliari i els materials, creant espais còmodes, acollidors, càlids i estètics. Des d'aquesta pedagogia, es busca preparar als infants per ser lliures i autònoms, que pensin per ells mateixos, siguin

capaços d'escollir, de decidir i d'actuar a partir de les propostes més o menys estructurades que ofereix l'entorn.

Segons Otálora (2010) un espai educatiu resulta significatiu pel desenvolupament en la infància quan el conjunt de situacions relacionades entre si, afavoreixen la construcció de nou coneixement i permeten el creixement de formes de pensar més avançades i modalitats més complexes d'interacció.

Duarte (2003) diu que l'ambient ha de brindar als nens i nenes l'oportunitat d'aprendre nous coneixements, plantejar-se nous reptes, descobrir, crear, innovar i pensar.

A tot això, Jenny Silvente (2017), hi afegeix que cal que tinguem clares quines són les necessitats a què volem que respongui l'espai. Així doncs, ella proposa idees que poden orientar a la reflexió i a la construcció d'espais educatius:

- Revisar quin concepte d'infant volem (autònom, creatiu, competent, respectuós, feliç,...) per tal que l'espai respongui i doni les oportunitats per desenvolupar aquest concepte d'infant que volem aconseguir.
- Acollir en l'espai les necessitats dels infants: espai de joc simbòlic (jugar a ser i a fer com si.../minimons), espai per construir i desconstruir, per crear i expressar-se, per investigar i explorar, espai per centrar-se i calmar-se i per últim, espai per trobar-se, agrupar-se.

A més, tal i com exposen les orientacions del Departament d'Educació en el document *Despertem mirades a l'entorn de l'espai escolar (2017)*, els atributs que hauria de complir un espai que sigui generador d'aprenentatge són els següents:

- **Polivalent:** Adaptat a les necessitats, possibilitats i interessos dels infants, amb espais flexibles i polivalents, que afavoreixin l'autonomia i la responsabilitat. Intentant que el mobiliari estigui a l'abast i a l'alçada de qui els hagi d'utilitzar, amb mobles transportables i armaris no fixes. Zabala (2008) hi afegeix que l'espai ha de ser un element viu, sense un excés de mobiliari i els que hi hagi haurien de ser modulars, versàtils i amb rodes, que agilitzin la creació de nous espais, amb espais ben estructurats, on els alumnes sàpiguen amb un cop d'ull què és i què si fa a cada espai i, alhora, també delimitats, amb diferents zones de treball ben definides, aconsellant que els armaris i les prestatgeries no estiguin enganxats a la paret, sinó que es puguin utilitzar per diferenciar les zones.
- **Accessible:** Evitant les barreres arquitectòniques i obrint l'espai a entorns virtuals.
- **Polisensorial:** Oferint diversitat d'estímul i no concebre solucions unívocues per a tothom. Incidint en l'educació sense necessitat de paraules i tenint en compte els diferents estils i múltiples intel·ligències.
- **Vivencial:** Un espai que es pot personalitzar fàcilment i que es pot transformar, fent possible diferents maneres d'habitar-lo i usar-lo en el transcurs d'un dia. És

important que l'infant pugui reconèixer els seus propis senyals, empremtes i on s'hi puguin identificar, emocionar i tenir sensació de pertinença.

- **Saludable:** Lliure de contaminació ambiental i amb unes condicions saludables. I perquè això sigui possible, l'espai ha de complir unes condicions òptimes de confort per garantir un equilibri entre les diferents parts (Cheryan i altres, 2016):
 - **Temperatura:** entre 20 i 23 graus.
 - **Ventilació:** aire sa i renovat.
 - **Il·luminació:** preferiblement natural. Fer punts de llum que ajudin a focalitzar l'atenció. La il·luminació mitjana recomanada es troba entre 250 i 1000 lux. És recomanable utilitzar el color blanc al sostre, a les parets colors d'acabat mate o semibrillant i a les superfícies de treball usar colors grisos o marrons clars i superfícies no brillants. Cal tenir en compte el tractament de la llum, com ens arriba i com volem gestionar-la.
 - **Acústica:** nivell extern no molest.
 - **Colors i Estímuls visuals:** parets de l'aula sense gaires estímuls visuals, aquests provoquen distracció i dificulten l'atenció (Fisher, Godwin i Seltman, 2014). Quan s'escull un color cal tenir present les seves qualitats. La relació harmònica dels colors és important perquè determina l'efecte visual.
 - **Aigua:** cal que els nens i nenes disposin d'aigua per beure a prop.
- **Comunitari:** La transformació dels espais ha de ser una tasca compartida amb la comunitat educativa, intentant aprofitar no només l'aula, sinó tots els espais comuns.
- **Estètic:** El component estètic associat als espais proporciona contextos gratificants i plaents que predisposen a treballar millor, estimulen la creativitat i la competència social. Tenint present que el sentit d'harmonia s'aconsegueix quan tot està el lloc on ha de ser, per tant, cal tenir present la decoració, la distribució del mobiliari, la manera de penjar propostes, els destorbs visuals, l'ordre i la neteja.

Tots aquests atributs, ajuden a reafirmar la idea d'aula de Zabala (2008) en la qual no tots els nens estan fent el mateix en el mateix moment i en que no tot l'espai està ocupat per taules i cadires.

Els mobles adossats a les parets que deixen una zona central àmplia pel moviment dels infants, provoquen una desorganització més gran del material, moltes més interferències pel fet que tots els infants estan junts en el mateix espai i dificulten la concentració en una activitat específica. Per tant, la col·locació de mobles en les zones centrals aprofitant angles i creant-ne de nous augmenta la definició en el tipus de joc esperat en aquella àrea i facilita que el material no deambuli a mans dels infants per tota l'aula.

Una bona distribució dels espais i dels materials afavoreix la descoberta i l'aprenentatge a través del joc. A més a més, l'ordre dels espais i dels materials permet als nens i nenes

poder-los guardar de la manera adequada, generant, d'aquesta manera, autonomia, responsabilitat i confiança envers els infants.

Materials, pocs i de qualitat.

Seguint amb les aportacions de diversos autors recollides en les orientacions del Departament d'Educació en el document *Despertem mirades a l'entorn de l'espai escolar (2017)*, també cal vetllar el tipus de material que hi ha dins de l'aula, oferint a l'alumnat un gran ventall de materials que estimulin la seva imaginació i la seva capacitat d'innovar. Materials que ofereixin moltes possibilitats d'acció, de joc, d'experimentació i aprenentatge. Els materials reals i, a poder ser, d'origen natural (fustes, robes, suro, petxines,...), propicien que l'alumnat connecti amb la natura, les nostres arrels i, alhora, presenten molta riquesa sensorial. Igual que amb el mobiliari, cal que els materials siguin de colors suaus i acollidors.

També és important que el material estigui seleccionat d'una manera adequada a un objectiu i que la reflexió sobre quin tipus de material i com ha de ser la seva presentació, siguin decisions compartides per tot l'equip de mestres del centre, tenint present que cal que estiguin disposats d'una manera ordenada, harmònica, visible i accessible pels infants.

“La disposició de l'ambient influeix de forma significativa en aquelles
persones que l'ocupen” Cabello (2011)

Iniciem un procés de millora.

Des de fa ja bastants anys, l'escola ha perdut el monopoli del saber, ja que aquest s'ha anat estenent per a tota la societat. Les vies de comunicació i saber s'han anat ampliant i enriquint i per tant, actualment hi ha molts escenaris de formació al marge de la institució escolar. Així doncs, el col·lectiu de mestres s'ha de replantejar la seva funció i si l'educació que hem estat portant a terme fins ara funciona en la societat del moment o bé, tal i com hem fet moltíssimes escoles, cal mirar el present i el futur per veure que el model d'escola tradicional trontolla en un món on la tecnologia avança a gran velocitat i els rols de la societat han evolucionat considerablement.

Així doncs, partint d'aquesta necessitat de millora, arrel d'un canvi en la direcció del centre, a l'escola portem 3 anys immersos en un procés sistèmic de millora i replantejament de l'educació. Un canvi no sempre fàcil després de més de 40 anys acostumats a treballar d'una forma determinada i d'entendre l'educació d'una manera reduccionista.

L'equip de mestres implicat en el projecte som d'una escola pública, d'una línia, situada en un petit poble al centre de Catalunya, amb una mitjana d'un 16% d'immigració i amb un

nivell socioeconòmic mitjà-baix. Fins fa poc hem mantingut una plantilla molt estable, però actualment s'ha vist alterada per varies jubilacions.

La importància de formar-nos en nous àmbits, de visitar escoles que porten més anys immersos en aquest canvi educatiu, les reflexions pedagògiques endegades al centre i l'anàlisi de la nostra situació, ens ha portat a canviar les metodologies de treball, per tal de situar a l'infant al centre de l'aprenentatge i desplegar el potencial dels quatre pilars de l'educació definits per Jacques Delors (1996): aprendre a ser, aprendre a fer, aprendre a conviure i aprendre conèixer, els quals són l'eix vertebrador del nostre projecte educatiu de centre.

Així doncs, aquests canvis metodològics ens han portat a replantejar-nos els espais de l'escola per tal de convertir-los en potenciadors d'aprenentatge i generadors de benestar. Loris Malaguzzi (2001) afirmava que a l'escola els infants tenen tres mestres: els adults, els seus iguals i l'entorn físic, per tant, hem considerat molt important començar a formar-nos i aprendre en aquest àmbit per tal de poder millorar els nostres entorns escolars, i així, poder aconseguir que l'espai sigui un lloc per compartir, dialogar, experimentar, provar, investigar, jugar,... de forma individual o bé col·lectiva, compartint i aprenent junts de l'oportunitat que aquest ens brinda. Tenint com a objectiu aconseguir espais estèticament bonics, ja que, tal i com deia Vecci (2013) "Si l'estètica promou la sensibilitat i la capacitat de connectar coses molt allunyades entre si i l'aprenentatge té lloc a través de noves connexions entre elements molt diferents, l'estètica es pot considerar com un important activador de l'aprenentatge"

Amb aquest nou objectiu, i partint d'experiències anteriors a l'escola a nivell d'espais (projecte de pati i racons de lectura) a principis del curs 2018-19, creem una comissió d'espais, formada per mestres de l'escola, que serà l'encarregada de dissenyar una aula pilot a infantil seguint les 5 fases de desenvolupament (quadre 1) d'un pla de millora dissenyades per Lago, Onrubia i Huguet et al. (2012).

- **Fase 1:** Anàlisi i negociació de la demanda i definició conjunta dels objectius i procés d'assessorament.
- **Fase 2:** Registre i anàlisi de les pràctiques del professorat i formulació de propostes de millora.
- **Fase 3:** Disseny de les millores de la pràctica.
- **Fase 4:** Desenvolupament, seguiment i avaluació de les millores.
- **Fase 5:** Avaluació del procés i decisions sobre la continuïtat.

Quadre 1: Fases i procediments del procés d'assessorament. Lago, Onrubia i Huguet et al. (2012).

Reimaginem una aula d'educació infantil

Un cop creat l'equip de treball i documentat sobre el que diu la recerca respecte el tema dels espais, és a dir, què en diuen els experts sobre aquest tema i fer el recull de les idees principals que coincideixen amb la nostra metodologia de treball i amb les característiques del nostre centre, ens disposem a elaborar els nostres objectius de millora. Al mateix temps, en aquest procés de canvi, a l'escola hem tingut l'oportunitat de poder visitar escoles com els Encants de Barcelona, el Martinet de Ripollet o les EBM de Vic, entre d'altres, que tenen molt present aquest factor estètic i polivalent dels espais i, per tant, també ens han ajudat com a font d'inspiració per a fer realitat el nostre.

Així doncs, partir d'aquesta documentació i de les escoles inspiradores, redactem els nostres objectius del pla de millora (quadre 2), és a dir, què volem aconseguir modificant els espais d'infantil, tenint també molt en compte la visió de centre (PEC), creada conjuntament amb mestres, alumnes i famílies, on, en l'apartat dels espais s'explica que *l'espai ha de ser obert, flexible, que generi benestar i sigui potenciador d'aprenentatge; que potenciï el tipus d'alumnat que volem: feliç, autònom, responsable, crític, amb motivació per aprendre a aprendre i que mostri curiositat per allò que l'envolta, entre d'altres qualitats.*

Els objectius pactats amb la comissió d'espais, després de formar-nos i documentar-nos són:

- Crear un espai **que s'adapti a les noves metodologies** (racons, ambients, projectes).
- **Potenciar l'autonomia** de l'alumnat.
- Delimitar diferents espais dins l'aula per **afavorir les necessitats dels infants**: *trobar-se, el joc, la creativitat, centrar-se i investigar i explorar nous aprenentatges.*
- **Reduir l'espai d'emmagatzematge**, per deixar més espai a la circulació dels infants i per guardar només aquell material necessari i a l'abast dels alumnes, tot col·locant els mobles de forma que generin nous angles dins l'aula.
- **Vetllar per l'estètica i l'ordre de l'espai** (harmonia en l'ordre, les tonalitats, la il·luminació,...).
- Vetllar perquè compleixi els atributs que hauria de complir un espai que sigui generador d'aprenentatge: **Polivalent, vivencial, accessible, saludable, comunitari i polisensorial.**

QUADRE 2: Resum dels objectius del pla de millora dels espais de l'escola

A partir dels objectius de millora, vam considerar important fer una observació i una valoració de l'espai de l'aula d'infantil objecte d'estudi (Imatge 1).

IMATGE 1: aula de P4 abans de la millora

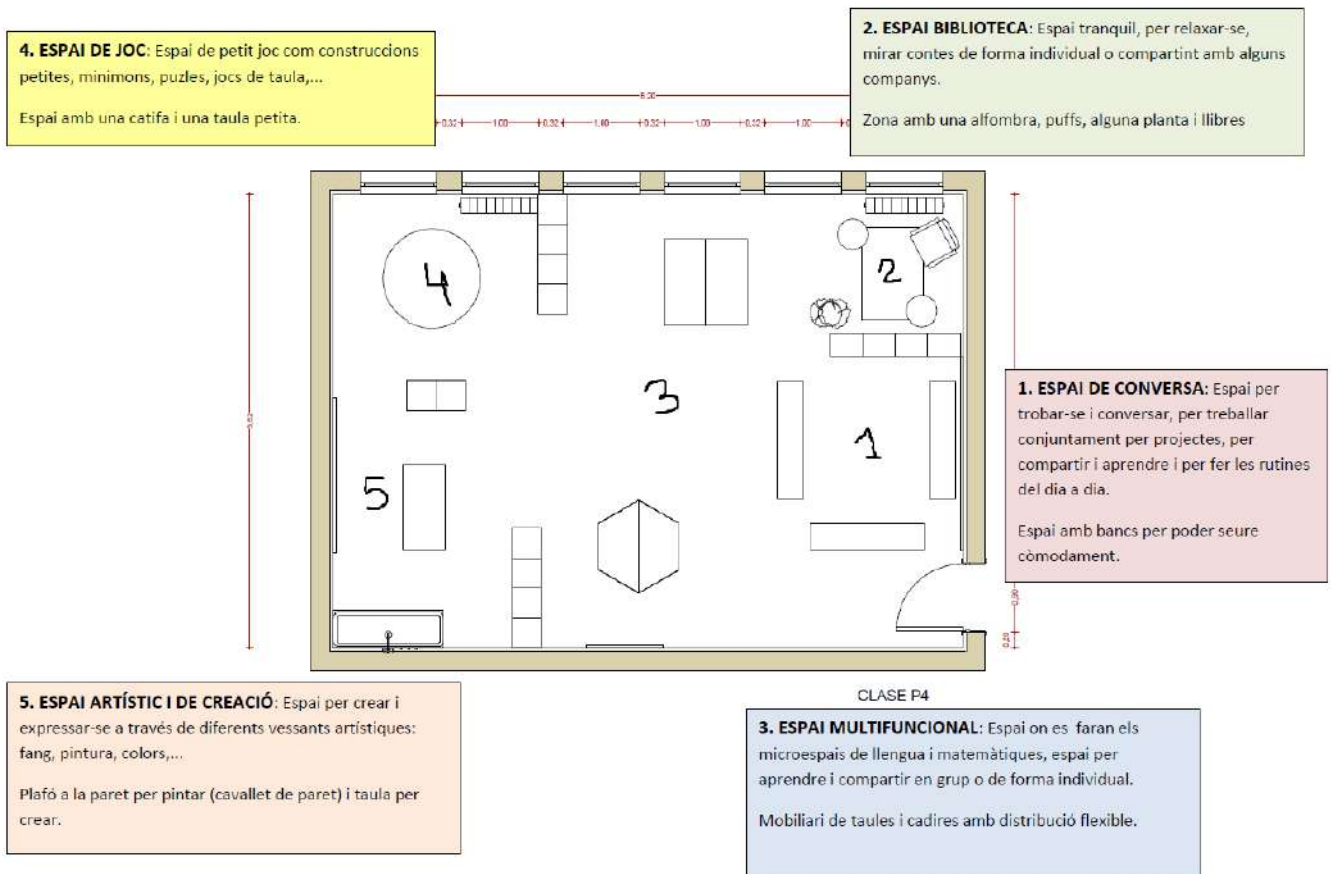
Tenint en compte aquests objectius, vam crear una graella d'observació que, posteriorment també ens ha de servir per valorar el nou espai creat. En aquesta graella es valorava l'espai en interacció amb els alumnes, tenint en compte els criteris següents: autonomia, benestar i estètica, comunicació i socialització, circulació i moviment i material. Intentant crear ítems observables i quantificables per tal que la valoració de l'espai pogués ser el màxim d'objectiva possible.

Al mateix temps, es va fer una petita enquesta als alumnes de P4 per tal de valorar el grau de satisfacció envers els espais de la seva aula, tanmateix, els resultats obtinguts no han estat del tot satisfactoris, segurament perquè el tipus de pregunta que se'ls va fer era massa oberta, tenint en compte que són infants de 4 anys. Malgrat això, de tot el conjunt de valoracions se'n van poder extreure unes conclusions per tal de seguir millorant i avançant amb els objectius de millora (quadre 3).

OBSERVACIONS	PROPOSTES DE MILLORA
- Mobles molt alts.	- Posar mobles baixos que permetin que els alumnes puguin treure i recollir el material que han utilitzat.
- Molt material acumulat i molt espai destinat a l'emmagatzematge d'aquest.	- Buidar l'aula de material en mal estat i només deixar allò justament necessari i que pugui ser canviant.
- Jocs i llibres en mal estat i sovint molt obsolets o fets malbé	- Crear i/o comprar més material per fer propostes més atractives i prioritzar el material natural. Vetllar per l'estat del material i revisar-lo sovint.
- Espai de conversa poc còmode pels alumnes (la majoria d'infants manifesten que prefereixen seure a la cadira a l'hora de la conversa).	- Crear un espai per trobar-se còmode i que afavoreixi més el diàleg entre els infants.
- Espai uniforme per fer-ho tot: taules al mig, mobles arraconats a les parets.	- Crear espais diferenciats per les diferents propostes de llengua, mates i plàstica, que els alumnes sàpiguen clarament què es fa en cada espai, independentment de les propostes d'aquell dia.

QUADRE 3: Conclusions extretes de les observacions realitzades a l'estat actual de l'aula.

Un cop feta tota aquesta valoració i extretes unes conclusions que ajudaven a reafirmar la necessitat de canvi per tal d'assolir els objectius de millora plantejats, cada membre de l'equip coordinador, amb l'ajuda de la documentació teòrica, dels objectius de millora i de les conclusions de les valoracions, va crear un disseny en brut sobre un plànol de l'aula. Aquest disseny havia d'ésser justificat, per tal de documentar bé la millora. Les tres propostes aportades tenien un disseny molt semblant, apostant per una aula per racons, separats amb mobles baixos o bancs, que donen resposta a les diferents necessitats que exposa Silvente (2016): espai de joc simbòlic, espai de construir i desconstruir, espai de crear i expressar-se, espai per investigar i explorar, espai per centrar-se i calmar-se i espai per trobar-se i agrupar-se. A partir d'aquí, vam debatre quina era la proposta que s'adequava millor a les nostres necessitats i la vam adaptar per tal d'obtenir la millor versió i la que millor satisfia els nostres objectius i, amb l'ajuda d'un arquitecte extern que va passar la idea a un plànol a escala, es va elaborar el disseny definitiu de l'aula (imatge 2).

IMATGE 2: Proposta de plànols

A part del disseny de l'aula i la funcionalitat de cada espai, també cal tenir en compte que, un canvi d'aula, significa un canvi de metodologia i de mirada envers l'infant per part de l'adult que hi estarà el dia a dia i la resta de mestres que hi habiten. Per tant, com a equip coordinador, vam pensar que seria interessant pensar i compartir entre tots quina idea tenim de com ha de ser el rol de la mestra en aquest nou espai i definir unes línies d'actuació i unes funcions bàsiques per tal que totes les mestres que intervenen en aquest grup les puguin tenir clares i puguin actuar en funció d'aquestes.

Així doncs, es debat en equip per arribar a unes conclusions sobre el rol de la mestra en el nou espai. A continuació se'n detalla un petit resum:

- La mestra ha de ser un model, per tant, implica una reflexió prèvia per part de la mestra sobre allò que vol transmetre en cada moment.
- La mestra ha de ser una medidora, orientadora, observadora, guia, animadora,... per tal d'ajudar a l'alumnat a descobrir, buscar, construir i organitzar el seu pensament de forma autònoma i creativa.
- La mestra ha de generar confiança cap a l'alumnat, ha de ser pacient i deixar temps. Intervenir, però no interferir.

- La mestra ha de mantenir l'espai en ordre, tenint cura de la disposició del material per tal d'afavorir i potenciar l'aprenentatge.
- La mestra ha de planificar, implementar i també revisar les propostes dels espais.
- En l'espai de rotllana, la mestra ha de fomentar el diàleg, l'assemblea i el treball en gran grup fomentant un clima de respecte, cooperació i tranquil·litat.

Transformem l'aula d'educació infantil.

A partir d'aquí, ja només ens quedava fer realitat tot allò que havíem estat dissenyant i pensant amb tot l'equip durant el primer trimestre, per tant, després de distribuir-nos les tasques a fer abans de poder muntar l'aula en sí (comprar el material necessari, buidar l'aula, parlar amb el regidor d'educació de l'Ajuntament,...), i d'explicar als alumnes com seria el seu nou espai (vam considerar important anticipar-los el canvi, perquè els infants d'aquestes primeres etapes es poden veure alterats davant de canvis inesperats d'espais i/o situacions que els genera confiança), vam demanar col·laboració a les famílies i al claustre per tal que poguessin venir a ajudar-nos a muntar el nou espai i així tenir-lo a punt el primer dia després de les vacances de Nadal.

Així doncs, a partir del segon trimestre els infants de P4 ja disposen del nou espai (imatge 3) i per tant, entrem dins la quarta fase (Desenvolupament, seguiment i avaluació de les millores) el pla de millora.

IMATGE 3: Nova aula de P4

El primer dia de posada en marxa el nou espai tots estan emocionats i contents, tant els alumnes, com les famílies i la mestra. I diferents comentaris positius van sorgint, que la mestra va captant, sobretot per part de les famílies: *sembla més gran i lluminós, que ben endreçat i organitzat tot, en un espai així també hi treballaria jo, que agradable,...* per part dels infants ho volen investigar tot i van mirant tots els racons de la nova aula, alguns comenten que hi falten joguines i d'altres s'adonen que n'han tret però que també n'hi ha de noves. Els agrada molt el racó de lectura i els bancs, de seguida hi van a seure i a mirar nous contes.

La funció de la mestra durant aquests primers dies serà d'acompanyar als infants perquè puguin anar descobrint i habituant-se als diferents racons i a la nova dinàmica de l'aula, també d'observar-los per poder captar aquells missatges que ens van transmeten amb els seus fets, les seves mirades, les converses entre ells,... que ens puguin anar donant pistes per veure com evoluciona i com es senten en el nou espai.

Paral·lelament, també es recolliran evidències que s'han pactat amb tot l'equip coordinador per tal de poder fer les valoracions i els reajustaments necessaris al llarg de la fase IV (Desenvolupament, seguiment i avaluació de les millores) que s'allargarà, com a mínim, fins a finals del segon trimestre. Les evidències van relacionades amb l'adquisició del objectius que havíem pactat per a l'aula, així, algunes d'elles seran: fotos de l'abans i el després, per poder valorar el canvi, si s'ha aconseguit o no les millores esperades, com reaccionen i interactuen els infants a cada racó: si tenen tendència a anar-hi o no, quan hi van què hi fan

i com estan, si poden accedir fàcilment al material que necessiten i el poden recollir, és a dir, si els dóna més autonomia, si l'espai està sempre ben endreçat i pensat abans no arriben els alumnes, si estem responent a les necessitats dels infants que volíem,...

D'aquesta manera, per tal de fer un seguiment de la millora i poder reajustar algunes coses que ja es veu que no funcionen abans de fer una valoració final, es proposa un calendari de sessions per tal de fer una primera ronda de valoracions i reajustaments que puguin millorar l'assoliment dels objectius pactats. Així doncs, es pacten tres sessions de reajustament: una al cap d'una setmana per fer una valoració de les primeres impressions, la segona al cap d'un mes per fer la primera valoració d'evidències i els reajustaments necessaris i una última al cap de dos mesos, per valorar el funcionament i els reajustaments fets. D'aquesta manera, hi haurà un seguiment per part de tot l'equip i la feina no només recaurà en la mestra que hi és més al dia a dia, ja que és important que hi hagi un treball en equip per reflexionar bé si els canvis van cap a positiu o bé, cal reajustar-ho, ja que no estem aconseguint els objectius que ens havíem pactat.

La primera sessió de valoració, simplement és per recollir les primeres impressions per part de la tutora del grup, de les persones que hi entren i perquè la resta de l'equip pugui demanar els dubtes que tinguin. Algunes de les impressions que transmet la mestra de P4 són: *que dóna la sensació que sigui més gran només pel simple fet de canviar de color les parets i treure tots els mobles alts; que nota que els alumnes estan més tranquils i relaxats, tot i que només és una primera impressió i que també pot ser degut a la novetat; que l'espai on nota més millora és l'espai de conversa, ja que els nens poden seure bé i es mostren més tranquils i còmodes; també està molt contenta de la bona circulació que hi ha, ja que no hi ha tants entrebancs pel mig; i que els infants s'han adaptat molt bé i molt ràpid al nou espai.*

A continuació, algunes membres de l'equip coordinador li fan algunes preguntes com: *I tu? com et sents? estàs a gust? I a l'hora d'esmorzar, com t'has organitzat? I el teu espai? com l'has organitzat? tens lloc?,...* i es genera un debat interessant sobre el seu rol i la gestió de les seves emocions, cosa també a tenir en compte i a vetllar.

A partir d'aquí, es planifica i es dissenyen les sessions de valoració i reajustament que es portaran a terme més endavant. En aquestes sessions i, seguint una graella d'observació i seguiment de les evidències creada, s'aniran valorant les diferents aportacions de la mestra tutora i de la persona que l'haurà anat ajudant, per veure si l'espai compleix amb els objectius que ens havíem marcat o no. Després de fer una reflexió conjunta, es detectaran les fortaleses i les debilitats que genera el nou espai i, a partir d'aquestes últimes, en els espais que es consideri que hi ha d'haver una millora, l'equip pactarà unes propostes de millora i s'autogestionarà per tal de poder-les aplicar el més ràpid possible, intentant que siguin propostes justificades i fonamentades teòricament i que vagin en línia amb el que havíem decidit en fases anteriors. En aquest aspecte és important que siguem sincers i ens

plantejem qüestions sobre el disseny, els materials i el rol de la mestra. És important que l'avaluació no només sigui de l'espai en sí i de la interacció dels alumnes en aquest, sinó també valorar si els materials que nosaltres hem considerat posar-hi són d'utilitat o no i per quina raó funcionen o no funcionen i, igualment, amb el nostre rol com a adults.

Finalment, abans d'acabar el segon trimestre, es farà l'última sessió de valoració per valorar els reajustaments fets i, si és necessari, aspectes que en la primera sessió havien passat per alt o perquè s'han detectat més aspectes de millora després de més temps amb l'aula en funcionament. En aquesta sessió, es seguirà el mateix procediment que en la sessió anterior, procurant que aquest cop, els canvis hagin de ser els mínims.

Procés d'avaluació del nou espai

Un dels processos més importants de qualsevol pla de millora és fer-ne una bona avaluació final, ja no només del resultat obtingut amb la millora, sinó també de ser capaços de valorar el procés seguit, el rol i les funcions de les diferents persones que hi han participat i quina transferència fem de la millora i com la fem. Així doncs, en aquesta cinquena i última fase del procés de millora (Avaluació del procés i decisions sobre la continuïtat), es tracta de decidir si hem finalitzat la introducció de la millora, si passem a un període de generalització d'aquesta, o si avancem cap a la consolidació (Pujolàs i Lago, 2007).

Per tal de portar a terme l'avaluació final de la implementació del projecte de millora, és faran 2 tipus d'avaluació diferents i al final d'aquest procés tindrem clarament diferenciades i consensuades dues síntesis del projecte de millora:

1. Síntesi de l'avaluació del procés de treball conjunt.

En l'avaluació del procés del treball conjunt, tots els membres de l'equip coordinador hauran de fer una valoració general del procés, valorant com ha estat d'adequat per a la implementació de la millora diferents aspectes com: l'horari de les sessions, la durada, la dinàmica portada a terme, la càrrega de feina, el ritme de treball o els instruments utilitzats. A més, també es farà una valoració de les tasques del treball conjunt de l'equip, de la tasca de la coordinació i del treball individual de cada professor per poder arribar a concretar les millores específiques i els suport per desenvolupar-les a l'aula i també per veure si s'han complert els compromisos inicials pactats.

2. Síntesi de l'avaluació dels canvis en les pràctiques i en els resultats.

Per poder veure si hi ha hagut una millora en el dia a dia de l'aula, en els resultats dels alumnes i poder valorar si s'ha aconseguit assolir els objectius pactats a l'inici del procés, es tornarà a fer una observació de l'aula amb interacció amb els infants, utilitzant la mateixa graella que es va fer servir per valorar l'antiga aula, afegint-hi una valoració del rol de la mestra i una gradació per veure el grau d'assoliment de la millora de cada ítem observable, en relació a l'observació anterior. Recordem que en aquesta avaluació es tenien en compte

els criteris següents: autonomia, benestar i estètica, comunicació i socialització, circulació i moviment i material.

A més a més, per conèixer l'opinió dels infants la mestra els farà unes preguntes, tenint en compte que són infants de p4 i que algunes de les respostes els hi pot costar de respondre, però que de ben segur que se'n poden treure algunes conclusions molt valuoses, ja que es té en compte la seva opinió (Quadre 4)

- *T'agrada la nova aula que tenim?*
- *Si l'haguessis de valorar de l'1 al 5, quina nota li posaries?*
- *Quin espai és el que t'agrada més? Per què? I el que t'agrada menys? Per què?*
- *Si ho comparem amb l'aula que teníem abans, quines millores creus que us han anat més bé? Per què?*
- *Com creus que et sents en aquest nou espai (content, tranquil, relaxat, trist, enfadat, inquiet,...)?*
- *Creus que ara tu pots arribar a agafar tot el què necessites?*

QUADRE 4: Proposta de preguntes per a l'alumnat

I, per tal de conèixer l'opinió de les famílies sobre el nou espai i donar veu a les seves inquietuds i/o propostes de millora, es proposarà fer una inauguració de l'aula, on es convidarà a les famílies a donar la seva opinió de l'espai a través de tres preguntes que estaran exposades en un racó de l'aula (Quadre 5).

- *Què és el que més t'agrada de la nova aula? Per què?*
- *Què et genera més dubte i/o inquietud i per què?*
- *Quines propostes de millora i idees pel nou espai t'agradaria compartir amb nosaltres?*

QUADRE 5: Proposta de preguntes per a les famílies

Per acabar, si els resultats del pla de millora són favorables, caldrà establir una acords de continuïtat del projecte, ja que la idea és poder-ho estendre a la resta d'aules i espais d'infantil, intentant no limitar-nos només en una aula, sinó tenint també en compte tots els espais comuns de l'escola.

Així doncs, després de fer una presentació en claustre de tot el procés viscut i dels resultats obtinguts, per poder fer una continuïtat i una transferència del projecte de millora se'ls hi plantejaran tres preguntes (quadre 6) i, a partir de les idees que sorgeixin, la coordinadora

del projecte, juntament amb l'equip directiu, elaboraran un pla de transferència de la millora a tot el centre.

- *Com podem repetir ampliar o limitar els canvis introduïts a les altres aules d'infantil?*
- *Qui i com farà el traspàs a primària?*
- *Com podem fer visible el treball realitzat en la documentació del centre?*

QUADRE 6: Proposta de preguntes pels mestres per valorar la transferència del projecte

Conclusions

El propòsit d'aquest article ha estat descriure el desenvolupament d'un pla de millora sobre un espai escolar, concretament una aula d'infantil. Tot aquest procés ens ha permès iniciar un debat pedagògic i fonamentat en equip sobre els ambients escolars i replantejar-nos i analitzar conjuntament i col·laborativament les nostres pràctiques, com l'espai influeix en aquestes, poder revisar les nostres creences i acabar desenvolupant, a partir de la recerca, la nostra pròpia idea d'espai amb uns objectius a assolir, i dissenyar un nou ambient que sigui coherent amb la mirada d'infant que tenim i que respecti les seves necessitats.

Si recuperem els objectius que ens vam marcar a l'inici del procés, tot i que encara no hem fet una valoració final de tota la feina feta, si que podem dir que hem fet un gran pas endavant en la millora dels espais:

- Hem aconseguit crear un **espai més polivalent i que s'adapta a les metodologies de treball que portem a terme** a l'escola i ja no tenim la necessitat de transformar l'espai cada vegada que canviem d'activitat.
- L'espai **està bastant ben delimitat en zones**, es poden distingir clarament els espais de trobada, de biblioteca, de joc i d'expressió artística. Potser el que queda més diluït i que caldria veure com el podem millorar és el d'investigar i explorar nous aprenentatges, ja que actualment és una zona més multifuncional.
- **Hem reduït molt l'espai d'emmagatzematge**, aconseguint que quedi un espai més diàfan que permet una **circulació molt més bona**. Això ens ha ajudat a reorganitzar el material de l'aula que era necessari i a reduir o eliminar, aquell que s'utilitzava poc o bé, estava en mal estat. Tanmateix, encara hi ha algunes coses que, des del meu punt de vista, es podrien treure com: els referents d'aula com els números, les lletres, el tren del bon dia,... tanmateix, en aquests moments, els referents donen seguretat a la mestra de referència del grup i, com a equip, creiem que ella també ha d'anar observant i analitzant si aquest referents tenen alguna utilitat o no, i si la tenen, veure com es podrien ubicar d'alguna altra manera que anés en consonància amb el nou disseny de l'aula. Un exemple podria ser el trenet dels aniversaris, que es podria fer amb algun material més natural que situes els aniversaris per mesos,

que, a part de quedar estèticament millor, fomentaria altres tipus d'aprenentatge i/o connexions.

- Relacionat amb l'objectiu anterior, també hem aconseguit **millorar molt l'estètica i l'ordre de l'espai**: el fet d'haver canviat el color de les parets, haver canviat els mobles alts per mobles més baixos i de tonalitats més clares ha ajudat molt a que l'aula fos visiblement més lluminosa i donés més sensació d'amplitud. Ara ens falta vetllar per aconseguir un espai amb més calidesa i personalitat.
- Per acabar, un dels objectius fonamentals de la millora de l'espai, era aconseguir **potenciar l'autonomia de l'alumnat**. Sense haver pogut fer una observació del tot objectiva en el moment de redactar aquestes conclusions, sí que podem dir que l'alumnat té el material al seu abast i és fàcilment identificable on va cada element, ja que tot l'espai està molt més ben definit.

A part de l'assoliment dels objectius, en el desenvolupament del pla de millora també han aparegut alguns elements que han dificultat i/o alentit el procés, tot i que tots han pogut ser reconduïts i debatuts per l'equip coordinador, aconseguint un equilibri que ens ha permès superar-los i acabar assolint els nostres propòsits inicials. Algunes d'aquestes dificultats han estat:

- La poca experiència en aquest àmbit d'alguns dels mestres de l'equip coordinador, ja que, tot i que tots vèiem la necessitat de canviar els espais, no tots teníem clar com fer-ho i com gestionar-ho. Tanmateix, poder visitar altres escoles i llegir diversos autors que orienten en la millora dels espais, ens ha ajudat molt a fer-nos veure quins eren els principals conceptes a tenir en compte per crear ambients acollidors i amables.
- La poca participació i implicació de la resta de claustre de l'escola. Tot i saber que és una prova pilot i, que per tant hi haurà una transferència a la resta d'escola, quan se'ls va demanar l'opinió sobre el disseny i els objectius, per veure si calia modificar alguna cosa o ens podien ajudar a millorar algun aspecte, la participació va ser molt baixa i poc profitosa. També cal fer una autocrítica ja que, per manca de temps, l'estratègia utilitzada per demanar l'opinió, no va ser l'adequada o la que estem acostumats a fer. Per tant, creiem important tenir present aquest punt per a futures intervencions en els espais de l'escola per tal d'involucrar i fer participar a tot el claustre, d'alguna manera més dinàmica.

Aquest article finalitza a l'inici de la quarta fase del pla de millora (Desenvolupament, seguiment i avaluació de les millores) i el nostre objectiu a curt termini és valorar aquest espai per veure si les millores implementades han tingut l'impacte esperat i si el grau de satisfacció de tots els agents implicats (mestres, alumnes i famílies) és satisfactori, per tal de poder-ne fer una transferència a la resta de l'escola.

Per acabar, destacar que les aportacions d'experts han contribuït a obrir la mirada i fer una anàlisi més profunda sobre les potencialitats educatives de tots i cadascun dels espais, interiors i exteriors, sovint no perceptibles si no fixem la mirada en aquesta direcció. Aturar-se i visualitzar un escenari diferent, és intuir i donar forma a una possibilitat que abans no apareixia en l'horitzó, fent que no només canviem perquè respongui a les nostres intencions educatives, sinó també per replantejar-nos aquestes intencions i detectar nous objectius educatius.

Referències bibliogràfiques:

Battini, E. (1982). *Modificaciones, eliminazione, cambiamento riguardante gli spazi attuali, gli arredi attuali in funzione delle attivita e della natura della vita scolastica*, en VV. AA., *L'organizzazione materiale dello spazio scolastico*. Comuna de Módena: documento mimeografiado, pp. 23-30.

Brugarolas, I. (2016). Espacios neuroeducativos. *Aula de Infantil*, 85, pp. 23-24.

Cabello, M.J. (2011). La organización del espacio en educación infantil: poderoso instrumento docente. *Pedagogía Magna*, 11. pp. 196-203.
<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3629187> [recuperat de gener 2019]

Cheryan, S. i altres (2014). Designing classrooms to maximize student achievement. *Policy Insights from the Behavioral and Brain Sciences*, vol.1(1), pp. 4-12.

Departament d'Educació (2017). *Despertem mirades a l'entorn de l'espai escolar*.
http://xtec.gencat.cat/ca/centres/espais_escolars/espais_mirada_estetica/ [recuperat de gener 2019]

Departament d'Educació (2016). Currículum i Orientacions. Educació Infantil. Segon Cicle pp. 57-59.
<http://ensenyament.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/colleccions/curriculum/curriculum-infantil-2n-cicle.pdf> [recuperat de gener 2019]

Duarte, D.J. (2003). Ambientes de aprendizaje: una aproximación conceptual. *Estudios pedagógicos* (29), pp. 97-113.
https://scielo.conicyt.cl/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0718-07052003000100007 [recuperat de gener 2019]

Ferro, Elena (2012). La estètica en la escuela. Kireei. <http://www.kireei.com/la-estetica-en-la-escuela>. [recuperat de gener 2019]

Fisher, A.V.; Godwin, K.E.; Seltman, H. (2014). Visual environment, attention allocation and learning in young children: when too much of a good thing may be bad. *Psychological Science*, vol. 25 (7), pp. 1362-1370.

Hoyuelos, A. (2006). *La estética en el pensamiento y obra pedagógica de Loris Malaguzzi*. Barcelona: Rosa Sensat. Temas de Infancia 15, Octaedro.

Lago, J. R., & Onrubia, J. (2011). Un modelo de asesoramiento para la mejora de las prácticas educativas. En: Martín, E. & Onrubia, J. (Coords). *Orientación educativa y procesos de innovación y mejora de la enseñanza en la educación secundaria* (volumen III).. p. 11-32. Barcelona.

Malaguzzi, L. (2001). *La educación infantil en Reggio Emilia*. Barcelona: Rosa Sensat. Temas de infancia 3, Octaedro.

Malaguzzi, L. (2005). *Els cent llenguatges dels infants*. Barcelona: Rosa Sensat.

Montessori, M. (1915). *El método de la pedagogía científica aplicado a la educación de la infancia en las "Case dei Bambini"*. Barcelona: Araluce.

Otálora, Y. (2010). Diseño de espacios educativos significativos para el desarrollo de competencias en la infancia. *Revista CS*, 5, 71-96.
https://www.icesi.edu.co/revistas/index.php/revista_cs/article/view/452/452 [recuperat de gener 2019]

Palou, J.; Fons, M.; Cela, J. (coord.) (2016). Escenaris nous, aprenentatges nous. Dossier Graó.

Pujolàs, R. i Lago, J.R. (2007). La organización cooperativa de la actividad educativa. En J. Bonals y M. Sánchez-Cano (coords.), *Manual de asesoramiento psicopedagógico*. pp. 349-391. Barcelona: Graó.

Riera, M. A.; Ferrer, M.; Ribas, C. (2014). La organización del espacio por ambientes de aprendizaje en la Educación Infantil: significados, antecedentes y reflexiones. *RELAdeI-Revista Latinoamericana de Educación Infantil*, vol. 3 (2), pp. 19-39.

Silvente, J. (2016). La qualitat dels espais de l'escola: reflexions sobre el disseny. *El diari de l'educació*. Rosa Sensat. <http://diarieducacio.cat/blogs/rosasensat/2016/11/18/la-qualitatdels-espais-de-lescola-reflexions-sobre-el-disseny/> [recuperat de gener 2019]

Silvente, J. (2016). Disseny d'espais educatius. Creació d'espais vius i amables a l'escola. *Veure Pensar Sentir*. <https://caiev.com/wpcontent/uploads/2017/10/Disseny-despais.pdf> [recuperat de gener 2019]

Silvente, J. (2017). Camins cap al disseny d'uns espais amables i habitables. *Revista In-fàn-ci-a, novembre-desembre 2017* (núm.219, pàg.10-14). Barcelona.

Torelli, J. i Durrett, C. (2007). Landscape for learning: The impact of classroom design on infants and toddlers. *Spaces for children Resources*. <http://www.spacesforchildren.com/> [recuperat de gener 2019]

Trueba, B. (2015). *Espacios en armonía. Propuestas de actuación en ambientes para la infancia*. Barcelona: Rosa Sensat. Temas de Infancia, Octaedro.

Vecchi, Vea (2013). *Arte y creatividad en Reggio Emilia*. Madrid: Morata.

Zabala, M. A. (2008). *Calidad en la educación infantil*. Madrid: Narcea.